

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՄԱՅԵ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 4

1 Յունիս 1890

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

Փողոց Սուրբուհի Համբար, Թիւ 14

1890

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. ԱԽՏԱՐԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ :
2. ԳՈՐԾԱՌՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ, Ի ՊԵՐԼԻՆ :
— Դ. Վ. ԹԵՐԳԻՍՅԱՆԸ :
3. ԹՈՒՂԹ Ս. ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻՆ ԼԵՒՈՆ ԺԳ.Ի Առ Արհ.
Եպիսկոպոսն Կոստանիդ :
4. ՅՈՐԵԼԵԱՆ ԳԵՐ. Հ. ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱԼԻՇԱՆ :

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Առաջին արի

ԹԻՒ 4

1 Յունիս 1890

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ

Սակաւ խնդիրներ կը գտնուին որք ժամանակագիրներէ-
րէ տակէ աւելի յուզուած ըլլան. բայց շնորհիւ նոր երկա-
սիրութեանց, եթէ ոչ բացարձակ ստուգութեամբ, որովհե-
տեւ ի ձեռին գտնուող ճշգրիտ ապացոյցք բաւական չեն
խնդրոյն ամեն մասերը լուծելու, գտնէ մեծ հաւանակա-
նութեամբ խնդիրն կրնայ լուծուիլ: Առ այս բաւական է
պարզասկէս Աւետարանի բնագիրն հետեւել, միտ գնելով
միշտ բառերու առաւել բնական խմատից, պատմուած գէտ-
քերը պատշաճեցնելու, եւ զայնս հեթանոս պատմութեան
ծանուցեալ թուականաց հետ կցորդելու համար:

Սակայն փութամբ նախ յայտնել, թէ ո՛ր եւ է կերպով
եւս խնդիրն լուծուի, արդեանց անստուգութիւնն շատ մեծ
չկրնար ըլլալ: Յիսուսի Քրիստոսի մահուան համար տա-
լարկուած վերջնագոյն թուականներն՝ հառարակաց թուա-
կանին 29 եւ 33 (Հռովմայ 782 Էն մինչեւ 786) տարիներու
մէջ կը տարբերին. եւ արդի մեկնչաց եւ ժամանակագրաց
մեծ մասն չվարանիր՝ եթէ ոչ 29 եւ 30 տարիներու մէջ:

(*) Տե՛սուղիանոս ընդդէմ Հրէից 8, Լակտանտիոս . Սուրբ Օգոստինոս:

Այս թուականներէ տառջինն ի նպատակս իւր ուրիշ բան չունի, եթէ ոչ հին աւանդութիւն մի, որ կը գտնուի Եկեղեցւոյ քանի մի Հայրերէ աւանդեալ(*). բայց որ ոչ մի ճշգրիտ գիպուածի, եւ ոչ մի ծանօթ յիշատակարանի վրայ կը յենու: Արդ՝ այսմ չսարտիմք ընծայել եթէ ոչ պատկանելի աւանդութեան մի վարկը, որ ճշմարտութենէ շատ հեռու չէ. բայց զայն ճշգրտութեամբ ծանօթացնելու համար բաւական չէ:

Պ. Վալլոն իւր գեղեցիկ գործոյն մէջ, « Ի վերայ հասոյ զոր պարտիմք ընծայել Աւեսարանի, » այս խնդրոյս նկատմամբ մի խորին հետազոտութեան ձեռնամուխ կ'ըլլայ, եւ կ'ընդունի թէ Յիսուսի մահն Հոսովմայ 786 (Հասարակաց թուականին 33) տարին հանդիպած ըլլայ: Միւս կողմանէ Հայր Բաթրիձի, Աւեսարանաց վրայ իւր գրած հետաքնն ճառին մէջ, 782 թուականին կը միտէ, եւ Ֆուար քահանայն, Տեառն մերոյ կենաց նուիրած նշանաւոր գործոյն մէջ, 783 կամ Հասարակաց թուականին 30 տարին կ'ընդունի:

Արդ՝ մեք կ'ուզեմք փութով խնդրոյն ձեռնարկել, եւ տեսնել թէ հնա՞ր է արդեօք սպառնալովեամբ վերոյիշեալ թուականներէն մին կամ միւսը ընդունիլ՝ նոյն իսկ Աւետարանաց բնագրին համեմատ:

Հաշուոց մէջ մի միայն պիտի գործածեմք Հոսովմայ թուականը, որովհետեւ աւելի յարմար է ուսումնասիրել պատմութեան մի միջոցը, որ Հասարակաց թուականէն յառաջ եւ յետոյ կը տարածի. եւ որոյ նկատմամբ ժամանակագիրք եւ աստեղագէտք տարբեր հաշիւներ կը գործածեն: Այս թուականէս Հասարակաց թուական անցնելն միշտ գիւրդին է, գիտելով զի Հոսովմայ 754 տարին՝ մեր թուականին տառջին տարւոյն կը համապատասխանէ, այնպէս զի նախընթաց տարիները պէտք է 754 էն գեղջեւ, եւ հետեւեալները 753 էն հանել:

Ա.

Աւետարանաց մէջ միայն երկու թուականք կան, մին ի Սուրբն Ղուկաս, Գլ. Գ. հմր. 1. միւսն ի Սուրբն Յովհաննէս Գլ. Բ. հմր. 20:

Առաջինն կարեւորագոյն է . նախ այս առաջինը անխիճ քննել :

Արդ՝ « Տիրերիստ Կայսեր տէրութեան հնգեռատաներորդ տարին , Պոնտիոս Պիլատոսի Հրէաստանի դատաւորութեան ժամանակ . եւն : » Ի հնգեռատաներորդ ամի տէրութեան Տիրերեայ Կայսեր , Ի դատաւորութեան Հրէաստանի Պիլատոսի Պոնտացւոյ » եւն : Սրբազան մատենագիրն յետոյ քանի մի այլ անուններ եւս կը յիշէ , որք մեզ կարեւոր չեն . վասն զի չեն կրնար ժամանակագրութիւնը որոշել : « Աստուծոյ խօսքն Զաքարիայի որդի Յովհաննու վրայ հասաւ յանապատի » : « Եղեւ քան Աստուծոյ ի վերայ Յովհաննու որդւոյ Զաքարիայ՝ յանապատի անդ » :

Տիրերիստ՝ Ի կենդանութեան Օգոստոսայ , 765 թուականին , կայսերութեան աթոռակից եղեւ , եւ միայնակ իշխելու սկսաւ 767 տարին : Այս երկու թուականներէս որո՞ւմ կը պատկանի Սրբոյն Ղուկասու հատուածն :

Պ . Վալլըն երկրորդը կ'ընդունի , բայց արդի մեկնիչներուն մեծ մասն առաջինը կ'ընդգրկէ : Վիսլէր եւ Սադլեր գիտնականք ժամանակակից գրամոյ եւ արձանագրաց քննութենէն հաստատեցին թէ կայսերաց տարիներն իրենց կայսրութեան աթոռակից ընտրուելէն կը հաշուէր : Ստոյգ է թէ Պ . Վալլըն եւս հակառակ հարծիքը պաշտօնական համար գրամոյ կը յենու : Այս կրնայ միայն տալացոյցանել թէ երբ Սուրբ Ղուկաս իւր գիրքը կը գրէր , այդ սովորութիւնն տակաւին չէր հաստատուած . հնար է թէ յետոյ հաշուելու կերպերէն մին , (չեմք փնտրեր ո՞րն) , միւսոյն վերայ զօրացած ըլլայ . այլ սա ստոյգ է թէ այն ժամանակն՝ որոյ վերայ կը խօսիմք , այդպէս չէր կրնար լինել , վասն զի այս առաջին անգամն էր յորում հրամանատար մի կայսերական իշխանութեան կոչուած էր Ի ձեռն յաջորդութեան կամ որդեգրութեան : Արդ հարկ է մեզ այլ պատճառաց զիմել :

Սրբոյն Ղուկասու բնագրին գիմեղով , Ի սկզբան անդ պիտի թուի թէ առաջին թուականն , այն որ Տիրերիստի՝ կայսերութեան աթոռակից լինելոյն կը վերաբերի , աւելի հաւանական ըլլայ : Յոյն խիւնոնիս (χιλιονοία) բառն , զոր Աւետարանիչն կը գործածէ , առաւել զինուորական հրամանատարութիւն մի , քան թէ քաղաքական իշխանութիւն

կը նշանակէ , եւ հետեւաբար կարի իսկ քաջ կը համարու-
տախտանէ Լատին իմպերիում (imperium) « հրամանատա-
րութիւն » բառին : Արդ՝ այն ժամանակ « իմպերիում »
(imperium) հրամանատարութիւն , « իմպերատոր » (impera-
tor) « հրամանատար բառերն՝ Կայսերական իշխանութեան
բովանդակութիւնը նշանակելու չէին դորձածուէր , այլ
միայն Հռովմէ դուրս իշխանութիւնը նշանակելու , այսինքն
գինուորական հրամանատարութիւնը եւ գաւառաց վարչու-
թիւնը : Եւ արդարեւ Տիրերիսս՝ Օգոստոսայ մահուանէ եր-
կու տարի յառաջ այն այս իշխանութեամբ ճոխացած էր .
եւ այն այս պարագայս է , որ կրնար առաւել կարեւոր
լինել գաւառացիի մը , որպէս էր Սուրբն Ղուկաս , եւ մաս-
նաւորապէս իւր ուշադրութիւնը հրաւիրել :

Կը խոտովանիմք թէ՛ ասոնք համալիչ փաստեր չեն ,
բայց բաւական ծանրութիւն կու տան կղզոյն , եւ կը զօրա-
ցնեն այն փաստերը , որք առաւել վճռական են , եւ զորս
ահաւասիկ յառաջ կը բերեմք :

Սուրբ Ղուկաս (Գլ. Գ. հմր. 23) կ'ըսէ թէ , Տէրն մեր
իւր Մկրտութեան ժամանակ գրեթէ երեսուն տարեկան էր :
Արդ՝ Յիսուս Քրիստոս Հերովդէս Թադաւորին մահուանէ
յառաջ ծնաւ , եւ այս մահուան թուականն բազմաթիւ
վկայութիւններով անժխտելի եզանակաւ որոշուած է , այս-
ինքն 750 տարւոյ Ապրիլ ամսոյն մէջ^(*) : Յորմէ յայտ յան-
դիման կ'երեւի , թէ՛ Յիսուս Քրիստոս առ առաւելն ծնած
է ի Ճմերան 749 կամ 750 տարւոյ : Կամ առ նուազն ծնած
է յամին 747 . վասն զի Օգոստոս Կայսեր հրամայած աշխար-
հագիրն , զոր կը յիշէ Աւետարանիչն , 746 թուականին վեր-
ջերն եղած է , եւ որոյ դորձադրութիւնն ի Հրէաստանի չի
կատարեցաւ՝ եթէ ոչ առ առաւելն յաջորդ տարւոյ վերջերն :

Մոգերու երեւցած աստղին նկատմամբ ոմանք կարծեցին
թէ՛ այդ՝ Չկանց համաստեղութեան աստեղատան մէջ պատա-
հած կարի նշանաւոր հանդիսութիւն էր , որ այն ժամանակաց
մէջ պատահեցաւ : Այս թուականը կարի մեծ ճշդութեամբ
հաշուեց իտլեր , Տըլամպրի Տախտակաց համեմատ , եւ որ

(*) Գ. Վալլոն « Ի վերայ Հաւատոյ զոր պարսիսիք ընծայել Անեստանի »
գրքին մէջ. երես 344 եւ հետեւեալք :

747 տարւոյ Մայիս ամսոյ կը համապատասխանէ : Այդ հանդիպման նոր այլ մի հանդիպումն յաջորդեց , որ նոյն տարւոյ Նոյեմբեր ամսոյն մէջ պատահեցաւ(*) : Բայց անհր- նարին է այս աստեղագիտական երեւոյթը Ս . Մատթէոսի տաղին հետ միացնել . վասն զի Աւետարանիչն կ'ըսէ թէ այս աստղն Մոգերու առջեւէն յերուսաղէմէ մինչեւ ցրեթ- ղեհէմ յառաջեց , եւ այն տեղւոյ վրայ կեցաւ , ուր էր մոնուկն . աւելի բնական եւ պարզ է համարիլ թէ այն աստղն՝ ո՛ր եւ իցէ լուսաւոր երկնային երեւոյթ մ'էր , քան թէ լոնարարել Աւետարանի իմաստը , երկու աստեղաց հան- դիպումը անդ . դռնելու համար , որ անտարակոյս Քաղ- ղէացւոց ծանօթ պիտի ըլլար :

Արդ՝ մեք կ'ըսեմք թէ Յիսուսի Քրիստոսի Ծննդեան թուականն 749 տարւոյ վերջերն հանդիպած է , թուական , որ , ինչպէս պիտի տեսնեմք , լուսաւորն եւս կը յարմարի Փրկչին տիւղ , զոր՝ ըստ Սրբոյն Ղուկասու , ունէր իւր Մկրտութեան ժամանակ :

Եւ արդարեւ կրնամք մեք հետեւեալ համաձայնու- թիւնները երեւակայել :

Ա . Ենթադրեմք թէ Օգոստեայ մահուան՝ այն 15 տա- րիներու սկիզբն համապատասխանէ , զոր Ս . Ղուկաս կը հա- ջուէ մինչեւ ցքարողութիւնն Յովհաննու Կարապետի : Եւ որովհետեւ Օգոստեայ մահն 767 տարւոյ Օգոստոս ամսոյն մէջ հանդիպած է , այս հնգետասաներորդ տարին՝ 781 տարւոյ Օգոստոս ամսոյ 19 էն մինչեւ 782 տարւոյ Օգոս- տոսի 19 կը տարածի : Արդ՝ ըստ նոյն Պ . Վալլոնի , Յիսուսի Քրիստոսի Մկրտութիւնն գէթ մի տարի յետոյ Յովհաննու Մկրտչի կոչման եղած է , եւ որ 782 թուականէն մինչեւ 783 թուականին ձմեռան ժամանակ հանդիպած է : Եթէ Յիսուսի Քրիստոսի Ծննդեան թուականը՝ 747 տարւոյ վեր- ջերը դնեմք , ինչպէս կ'ընէ Պ . Վալլոն , այն ժամանակ կը հետեւի , թէ Յիսուս իւր Մկրտութեան ժամանակ առ նը- ւաղն երեսուն եւ հինգ տարեկան էր : Արդ՝ Աւետարանիչն կ'ըսէ թէ չուրջ երեսուն տարեկան էր . «Եւ ինքն Յիսուս եր ամաց իբրեւ երեսնից սկսեալ» եւն : Գիտեմք թէ , Ս . Ղու-

(*) Պ . Վալլոն , յերես 353.

կոտ այս թիւը, իրրեւ մերձաւոր հաշիւ մը կու տայ. բայց շատ յառաջ գալոյս հ'ըլլամք եթէ այս մերձաւորութիւնը առ նուազն հինգ տարուան տարածեմք, մանաւանդ այնպիսի տեղ մի, ուր Ս. Ղուկաս այնչափ ճիշդ է, եւ գրեթէ մի տարւոյ տարբերութեամբ կը դնէ Տիրերիոսի Կայսերութեան թուականը, թագաւորին, զատաւորին, եւ նոյն տարւոյ Մեծ Քահանայապետաց վերայ, այլ ոչ նուազ ճշգրիտ պարտադրելք:

Բ. Դիցուք թէ Յիսուսի Ծննդեան թուականն՝ 749 տարւոյ Դեկտեմբերի 25 ըլլայ. եւ Օգոստոսայ մահուան թուականը Տիրերիոսի տարիներու սկիզբն պահելով, կը գտնեմք եւս թէ Յիսուս Քրիստոս իւր Մկրտութեան ժամանակ 33-34 տարեկան էր, որ կարի շատ է, եւ որ Սրբոյն Ղուկասու լեզուին ճշգրտութեան շատ յարմար չգտար:

Գ. Մեք կը կարծեմք թէ Սրբոյն Ղուկասու բնադիրը բառից բնական խնայողից համեմատ հարկ է կարգաւ, եւ իւր տուած երեսուն տարիներու մէջ Փրիշին, գրեթէ մի տարւոյ տարբերութեամբ, ճիշդ հաշիւ մի գտնել, որպէս եւ Տիրերիոսի տարիներու նկատմամբ. առ Յունական բառն, զոր կը գործածէ Աւետարանիչն, մի միայն կը նշանակէ թէ հարկ չէ մեծ մերձաւորութիւն մի խնդրել, այսինքն օրերու եւ կամ ամիսներու ճիշդ թիւ մը:

Արդ՝ Տիրերիոսի տարիները իւր կայսերութեան ընկերակցեալն թուականէն հաշուելով, (765 հոկտեմբեր) 15 րդ տարին՝ 779 տարւոյ հոկտեմբերէն՝ մինչեւ 780 տարւոյ հոկտեմբեր ամիս կը տարածի: Յիսուսի Մկրտութիւնը այն ապա 780 տարւոյ վերջն գտնելով, եւ իրր իւր Ծննդեան թուական՝ 749 տարւոյ Դեկտեմբեր ամիսը ընդունելով, կը գտնեմք թէ Յիսուս իւր Մկրտութեան ժամանակ ստուգիւ 30-31 տարեկան էր, ինչպէս կ'ըսէ Սուրբն Ղուկաս, որով, առանց բառից խնայող բռնաբարելու, կրնայ ըսուիլ թէ, իրր երեսուն տարեկան էր. «Անաց իբրեւ երեսնից»:

Այս երրորդ համաձայնութիւնն է, որ աւելի պարզութեամբ եւ աւելի ճշգրտութեամբ Աւետարանիչն պատմութեան կը համապատասխանէ. եւ հետեւաբար զայս սրտո է ընդունիլ:

Այս համաձայնութիւնն նաեւ հետեւեալ պատճառներով կը զօրանայ: Առաջինն՝ այսպէս ըսեմք, զգացման պատճառ

է. Հրէից մէջ իրրեւ քաջանայութեան հասակ՝ երեսներ
բարդ տարին ստանանեալ էր։ Եւ դիւրաւ կը հասկցուի թէ
Փրկիչն մեր, որ իւր երկրին օրէնքը եւ սովորութիւնները
այնպիսի խղճի մօտ կը պահէր, իւր պաշտօնը՝ որ էր դե-
րազանցապէս քաջանայական, սկսիլ ուզած չըլլայ, եթէ ոչ
օրինաց ստանալով հասակին մէջ։ Բայց չափի հասկցուի
թէ ի՞նչ պատճառի համար այս առաքելութեան սկիզբը՝
յորմէ մարդկան ազգին փրկութիւնն կախումն ունէր, եր-
կու երեք եւ մինչեւ իսկ հինգ տարի յետաձգէր։ Անտա-
րակոյս մեք Փրկչին տառնձնական կենաց նկատմամբ շատ
քիչ բան գիտեմք. բայց համարելով եւս թէ ծանր արգելք
մի իւր առաքելութիւնը յետաձգած ըլլայ, ի՞նչպէս Առա-
քեալը զայն մեզ չափի ծանուցանէին. ի՞նչպէս Ս. Դու-
կաս, որ նորա հրապարակական կեանքէն յառաջ պատահած
ամեն նշանաւոր դէպքերը կը պատմէ, այդ դէպքին նկատ-
մամբ մեզ ամենեւին բան մի նշանակած չըլլայ։

Վերջապէս ա՛յլ աւելի ծանր պատճառ մի ունիմք, որ
մեր կարծիքը կը զօրացնէ։ Ս. Յովհաննու մի հատուածն,
զոր սուտ պիտի քննեմք, մեզ պիտի ստացուցանէ թէ Քրի-
ստոսի քարոզութեան առաջին Զատիկին՝ 781 տարին ե-
ղած է։ Սրբոյն Յովհաննու Մկրտչի կոչումն, որ այս Զա-
տիկէն յառաջ էր, այն այս տարւոյ վերջերն եղած չի կրը-
նար ըլլալ, ինչպէս առաջին եւ երկրորդ ենթադրութիւնք
կը պահանջեն, եւ հետեւաբար հարկ է, ինչպէս մեք ըրինք,
Տիրերիոսի տարիները՝ իւր Կայսերութեան ամսակից վե-
նեքն հաշուել (765 հոկտեմբեր)։

Ուստի Ս. Յովհաննու Մկրտչի կոչումն՝ ստուգիւ 779
ին հոկտեմբերին եւ 780 ին հոկտեմբեր ամիսներուն մէջ ե-
ղած է։

Շարադարեղի

Ն. Մ. Վ. Ա.

ԳՈՐԾԱԴՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ Ի ՊԵՐԼԻՆ

Ժամանակակից դիպրոց կարեւորագոյնն եղած է գործաւորաց մասին ի Պերլին մայրաքաղաք գումարուած միջազգային ժողովն: Մեր յարգոյ ընթերցողաց հաճելի ծառայութիւն մի մատուցած կը համարիմք սոյն խնդրոյս վրայ մեր քանի մը տեսութիւններն աստ հրատարակելով, եւ յարելով ի վերջոյ Լեւոնի ԺԳ. Սրբազան Քահանայապետին յայտ մասին առ Կոլոնիոյ Արքեպիսկոպոսն գրած մի գեղեցիկ նամակը, որ ընդ ամենայն քաղաքակրթեալ աշխարհ զարթոյց իւր արձագանգ, եւ յամենայն գիտնոց եւ քաղաքադիտաց ժամանակիս մեծաւ գովութեամբ եւ ծափահարութեամբ իսկ ընդունուեցաւ, որպէս ի Գերմանիա, ի Ֆրանսա, յԱնգլիա եւ այլուր:

Յետ աւարտման Ժողովոյն պաշտօնական հրատարակութեամբ, ի ըսյս ընծայուեցաւ յիշատակի-թղթոց հաւաքածոյ մը այսու տիտղոսիւ: Ձեռագործական գործասոճնեւրու եւ հանգեւրու աշխատութեանց կանոնագրութեան նկատմամբ գումարեալ միջազգային ժողով (ի Լայպցիկ): Հաստորն քառածալ է, 20) Էջերու եւ ցանկի մը բովանդակութեամբ եւ ունի մակագիր՝ Առանձինն հաւանութեամբ, եւ կը սկսի Ժողովոյն որոշողութեանց ծրագրով:

Ինչպէս յայտնի է Պերլինի Ժողովոյն խնամոց եւ զբաղմանց նպատակն էր, 1) հանգեւրու, 2) կիրակե աւուրց, 3) մանկանց, 4) պատանի գործաւորաց, 5) կանանց աշխատութեանց կանոնաւորումն, 6) Դեսպանաժողովոյն միաբան հաւանութեամբ ընդունած տեսակարարութեանց գործադրութիւնն:

Յիշատակարանաց այս Ժողովածոյքն Ժողովոյն մէջ զանազան ազգաց պատուիրակներուն բռնած ընթացքին վրայ կարի հետաքրքրաշարժ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ: Փութեանք ըսելու թէ շատ կէտերու վրայ Խառնոց պատգամաւորաց բռնած ընթացքն ո՛չ այնչափ շինութիւն տուաւ: Օրինակի ազգաւ, ձեռք առնունք առաջին խընդիրն, կիւրակէ աւուրց օրինական հանգիստը: Անհամեմատ

մեծամասնութեամբ Լուսերական եղող Նորվեկիոյ պատգամաւորն դիտել տուաւ, թէ «Սկանտինաւեան օրէնսդրութիւնն կիրականօրեայ աշխատութեանց ընդհանուր արգելք մը դրած ըլլալով, իւր աշխարհին համար առանց վարանման կրնար ընդունել երկրորդ յանձնաժողովոյն յայտմամբն քուէարկած առաջարկներն ամբողջովին» :

Այն ատեն Պ. Ժիւլ Սիմոն խօսելու սկսելով, համառօտիւ առաջի դրաւ այն պատճառներն որ մեր էին զինք, իրր սոսկական ոք, կիրականօրեայ հանգստեան նպաստաւոր գտնուելու : «Աւիթ ունեցայ, ըսաւ Պ. Ժիւլ Սիմոն, Գաղղիական Յերակուտին առջեւ սոյն կէտիս վրայ ունեցած կարծիքս ջատադովելու, այլ ցարդ յառաջադրեալ նպատակիս հասանել չկարենալուս, զայն յաջողցնելու համար յանձն առած եմ կիրակէ աւուրց հանգիստը դործադրել տալու դիտմամբ ի թրամսա կազմակերպեալ ընկերութեան մը նախագահութիւնը» :

Յետոյ Քօր Եպիսկոպոս բացատրեց թէ «Այն մասնաժողովն, որոյ նախագահ էր ինք, ստէպ հարկադրուած է սեղմել իւր փափաքանաց արտայայտութիւնը, զէմ առ զէմ գտնուող իրարու ներհակաձայն կարծիքները լիովին հաշտեցնելու պայմանաւ» :

Իսկ Տէրութեան Պաշտօնեայ Պ. Ժաքօպս, յանուն Բեզդիոյ այսպէս խօսեցաւ .

«Բեզդիոյ քուէն հաստատական է : Ներեցէ՛ք որ նորա չարժաւիթն ստիպուեք բովանդակեմ : Ամենէն ճաշաւոր եղանակաւ, այս է յաւուր կիրակէի, դործաւորներու դոյզն ինչ հանգիստ ապահովելն և սաշմանել, Բեզդեան կառավարութեան ո՛չ միայն տնձուկն է և փափաղ, այլ նաեւ օրինաց շնորհած իշխանութեամբ, ի ձեռս բերելու նկրտած նպատակն» :

Հիմա տեսնենք թէ ի՛նչ եղաւ Իտալական նուիրակներուն կարծիքն . ահա ինչպէս կը քաղէ զայն վերոյիշեալ գրքոյկն .

«Կիրակի օրերու մէջ՝ աշխատութեանց դադարման խնդիրներուն նկատմամբ Իտալական պատուիրակութիւնն հարկ կը համարի դիտել տալ, թէ այս դադարման արուեստական հետեւութիւններն դեռ ըստ բաւականի չեն ուսումնասիրուած . և թէ՛ յո՛ր և է զէպս, չատ մը բացառութիւնք կարեւոր են : Այդ բացառութիւնք, նկատի առնլով

նոցա յաճախութիւնը, նիւթոց պէսպիսութիւնն և յարա-
շարժ փոփոխականութիւնը, պէտք էր որ՝ զոնէ գեռ ժա-
մանակ մը, իւրաքանչիւր տէրութեան գործադիր իշխա-
նութեամբ լծուած կանոններով սահմանուին: Իտալական
պատուիրակութիւնը վերոյիշեալ խնդրոց իւր հաստատա-
կան քուէն այս խնատով տուաւ, մտածելով զանոնք իրրեւ
արդ եւ այժմ անգործադրելի թաղմանք»:

Բայ աստի, Իտալական պատուիրակութիւնն յանձնա-
ժողովոյն մէջ յայտարարածը միւսանդամ կը կրկնէ, թէ
պատասխանելով առաջին խնդրոյն, շարքաթիւն հանգիստ
օրինական կերպով կանոնաւորելու ամենեւին պարտաւորու-
թիւն մը չկայ: Եւ ճիշդ նոյն պատճառաւ եւ որ իտալական
պատգամաւորութիւնն առ երրորդ խնդիրն եւս «ՈՉ» կը պա-
սախտանէ:

Ուստի, Իտալիոյ պատգամաւորներն են որ կիրականօրեայ
օրինական հանգիստն հաստատել ուզող օրինադրութեան
ամենասատիկ ընդդիմութիւն յարուցած են: Այսու, ամե-
նամեծ մասն կաթողիկէ եղող Իտալիոյ ներկայացուցիչներն
նուստոտցան յայտն քան զԱնգղիա, քան զՆորվեգիա, և
քան զհանրապետականն իսկ Ֆրանսա, որովհետեւ գո՛նէ
սորա ամենէն ականաւոր պատուիրակն Ժիւլ Սիմոն չարա-
թական հանգստեան կողմնակից հանգիստացաւ:

Ամենեցուն յայտնի է որ աշխատութեան օրական ժա-
մուց սրտամոն խնդիրն Անգղիոյ բրած առարկութեանց պատ-
ճառաւ Ժողովոյն ծրագրէն իրաց հանուեցաւ: Սոյն վայր-
կենիս այն խնդրոյն վրայ մեծամեծ վէճեր յուղուած լինե-
լով, Ձուիցերիոյ պատգամաւորաց այս նպատակաւ ըրած
յայտարարութիւնն յաստջ բերեմք:

«Հելուետիոյ Գաշնակից-խորհրդոյ Ատեանն, Պեւնի Ժո-
ղովոյն համար պատրաստուած ծրագրին նախկին առաջար-
կին մէջ կամակար մօտք կ'ընդունէր աշխատութեան օրուան
ժամուց սրտեալ սահման մը գնելու խնդիրը: Այլպէս չը-
նեւուն միակ պատճառն եղաւ կամակածիլն թէ մի՛ գուցէ իւր
այս նախաձեռնութիւնն ի դերեւ ելնէ մի քանի տէրու-
թեանց քով, որոնց ժողովոյ փասնակից ըլլալինն մեծապէս
կը բաղձար: Այլ կարի բարեբաւտ համարած էր զինք, տես-
նելով թէ Գերմանիոյ Վեհափառ Կայսրն իւր 4 փետրուարի
հրամանադրոյն մէջ սոյն կէտն եւս նկատողութեան առեր

էր, իբրեւ մին յայնցանէ զորս պարս էր միջազգային եղանակաւ կարգաւորել: Հետեւապէս նոյնր կայսերական կառավարութեան վերջնական ծրագրին մէջ չտեսնեւ իրեն մեծ վիշտ պատճառեց: Ծրագրին յայտմ մասին պահած լռութեան շարժառիթներէն տկնած ելլով, երկու եւս յանձնաժողովոց մէջ առ այժմ անգործադրելի առաջարկէ մը յետոս կատեցաւ: Սակայն այսու հանդերձ, խնդրոյն կարեւորութեան և միջազգային կերպիւ որոշման յանկաւարութեան վրայ ունեցած համոզումն նա չէ՝¹ ամենեւին ժողտած, և առ ժամս եւեթ զայն յարուցանեւէն զաւ ի սիրտ ձեռնթափ եղած է »:

Այլ հաւանական է թէ միջազգային միաձեւ օրինադրութեան առարկայից ամենազգուարն պիտի լինի միշտ գործաւորական աւուր ժամերուն որոշուած թիւնն: Նորա տեւողութիւնն չկրնար 8 ժամ լինել, ինչպէս խնդրեցին շատ մը գործաւորաց խմբակներ Մայիսի առաջին օրուան ցոյցերով: Հնար է թէ 10 ժամի վերածելով, ինչպէս կը խընդրեն Հելլուետիոյ գործաւորք, համաձայնութիւն մը հաստատուի:

Քօր Եպիսկոպոս պատուիրակներուն գումարմունքը փափկելու պահուն արտասանած մի ատենարանութեան մէջ ըսքանչեւապէս համառօտած է Պերլինի ժողովոյն շարժառիթն եղող հանրական ոգին: Պրեսլուի արժանապատիւ Եպիսկոպոսն զայս օրինակ խօսած է:

«Պ. Ժիւլ Սիմոնին ըսածին համեմատ, ընտանեաց կացութիւնը բարւոքելու փոյթ ի մէջ առինք: Քանզի սա ընկերութեան խորիսին է, միանգամայն և կենդրոն դաստիարակութեան, յորում կը ձեւակերպին ընկերական և կրօնական առաքինութիւնք: Եթէ, ինչպէս Բեզգիոյ պատգամաւորն իւր տեղեկագրոյն մէջ ըսած է, այդ նախկին անդամախորշն փխտուի, այնուհետեւ ընդհանուր մարմնոյն յօրինուածը պիտի սկսի խանդարիլ:

«Ջանացինք ընտանեկան կեանքն իւր նախկին պայմանաց վերածել, հաստատելով կիրականօրեայ պարագն, որպէս զի գործաւորն առանին յարկին մէջ կարենայ մտնել, և կրնն գրաւել իւր փայրն և մանկանց դաստիարակութիւնը վերջապիւն ձեռք առնուլ: Ուզեցինք նաեւ մանկամարդ գործաւորուհին ընդդէմ նիւթական և բարոյական տապալանու-

թեան պաշտպանել։ Այդոքիկ են ահաադիկ այն մեծ խընդիրներն որ զմեզ գրադեցուցին ։

«Այլ այս խնդիրք այնքան ծանր են , այնքան փափուկ , այնքան բազմակնճիւռն , զի նոցա լուծման՝ ո՛չ տեսական խորհրդածութիւններով միայն , այլ նաեւ գործաւորական կեանքն եւս ուշի ուշով ուսումնասիրելով պէտք է ձեռնարկել։ Այսպէս մեծաւ փափաքանօք տենչացեալ նպատակի մը առաջնորդող ճանապարհն հատանել անցանելն երկայն պիտի լինի . պէտք է յառաջել կորովի և քաջազինդ գնացիւք , այլ միանգամայն նախատեսելով և չրջահայեցութեամբ։ Իւրաքանչիւր մեր կառավարութեանց գնահատութեան պիտի ենթարկեմք մեր վաստակք . և նոքա մեր բաղձանաց գործադրութեան խնամ պիտի տանին և հսկեն։ Սակայն ինչ ալ որ ըլլան մեր աշխատանաց հետեւանք և արդասիք , ինչ ալ որ ըլլան նոցին յաջողութիւնք , մեզ շնորդ գագաթմանց մարդասիրութիւնն , մեր մէջ տիրող հաշտութեան ոգին , անընդհատ ջանքն ու փոյթ , մեր համախմբութեանց այնպիսի սեփական նկարագիր մը տուին , որ նա ամենուրեք պիտի ծնանի վստահութիւն , և մեր մէջ , որպէս յուսամ , յաւէրք եւ մշտապէս մի զօդ միութեան պիտի հաստատէ» ։

Ոչ ոք այսօր՝ Պերլինի ժողովոյն գործոց վրայ յետահայեաց ակնարկ մը ձգելով , ա՛յլ եւս պիտի տարակուսի թէ այս միջազգային համախմբութիւնն յաջողութիւն մի է ։ Ո՛րպէս եւ է , անիկոյ պիտի ըլլայ նշանաւոր նախընթաց մի օրինակ , արիական և յանդուգն մի ձեռնարկ , որ գործաւորաց դասուն օրինաւոր պահանջները հաճեցնելու , և զնւրոպա համօրէն վեր ի վայր ընել սալառնացող ընկերավարական դժբախտաց եւ յեղափոխութեանց առաջին առնելոյ մեծապէս պիտի ծառայէ ։

Գ. Վ. Յ.

ԹՈՒՂԹ

Ս. Քահանայապետին ԼԵՆՈՆ ԺԳԻ

ԱՌ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՓՈՍՆ ԿՈՂՈՆԻՈՅ

ՄԵՆԱՐՈՅ ԵՂԲՕՐԴ

ՓՐԼԻՊՊԵԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՓՈՍԻ ԿՈՂՈՆԻՈՅԻՈՅ

ԼԵՒՈՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԺԳ.

Մեծարոյ եղբայր,

Ողջոյն եւ Առաքելական Օրհնութիւն.

Ընկերական անուանեալ խնդրոյն անհնարին վտանգն ու կարեւորութիւն Ձեզ անձանօթ չէ. այնչափ է նորին ծանրակշռութիւնն, մինչ զի Եւրոպական լայնածաւալ տէրութեանց Իշխեցողներն իսկ բազմահոգ կը տազնապէս Նոյնպէս չէք ինչ անտեղեակ թէ ի վաղուց հետէ մեծապէս խնամ տարած եմք, որպէս զի նոյն չարեաց ներքին պատճառներն ի վեր ելնեն յայտնուին ի միասին այն դարմաններու հետ, որ զանոնք բուժելու պատրիանագոյնք են: Նա մանաւանդ այն նամակին մէջ, զոր սակաւիկ մի յառաջ յղեր էինք առ Նորին Վեհափառութիւն Կայսրն Գերմանիոյ Արքայն Բրուսիոյ, որ ազնուաբարոյ յարգանօք գրած էր մեզ սոյն խնդրոյն նկատմամբ արդ իսկ ի Պերլին մայրաքաղաք գումարեալ Նշանաւոր Դեպպանախորհրդոյն վրայ,

յայտ յանդեման ծանուցինք թէ նրչափ խնամ կը տածեմք զաւուրն պարէն հայծայծելու հետամուտ թշուառացելոց յօգնութիւն հասնելու, և անոնց հետ ըստ կարի մարդասիրապէս վարուելու համար: Այն եւս յիրաւի չկրնար զանխուլ մնալ Ձեր խոհականութենէն, որ թէեւ գործաւորաց վիճակն բարւոքելու և սփոփելու համար քաղաքային իշխանութիւնն առձեռն պատրաստ ունենայ ազդու հնարքներ, սակայն և այնպէս փրկարար գործոյս մէջ՝ Եկեղեցւոյ կը պատկանի մեծագոյն բարիքն և օգուտը հայծայծել:

Այնու զի աստուածային զօրութիւնն, որով ճոխացեալ են Կրօնք, մարդկեղէն մտաց մէջ Թափ ի ներքս անցանելով, այնպէս իմն կը վարէ զանոնք ու կը յօժարեցնէ, որ կամակար զհետ կ'երթան ու կը խնդրեն որ ինչ արդար է և ուղիղ: Վասն զի Եկեղեցին բնածին իմն իրաւամբ հաւատարիմ աւանդապահ է յաստուածակոյս կողմանէ յայտնեալ ճշմարտութեան. և ի Քրիստոսէ Տեսունէ մերմէ, որ Իմաստութիւն է Հօր, պատուէր բնորոնած է, ու ժառանգ տահմանուած Նորա սիրոյն, որ «Մեծատունն էր և վասն մեր աղքատացս», որպէս զի միօրինակ փարթամն ու աղքատն Աստուծոյ որդիքն ըլլալու արժանապատուութեան բարձրանալով, Նորին պատկերին համանման ըլլան. Նորա սիրոյն, կ'ըսեմ, որ այնպէս սիրեց աղքատներն՝ մինչեւ իւր սիրոյն ամենամեծ հանդէսն ու ցոյցերն զլիտլին անոնց յայտնեց: Ի նմանէ ծագումն ունեցաւ Աւետարանական ամենատուրք վարդապետութիւնն, քան զոր չքնադագոյն պարգեւ չտրուեցաւ երբեք մարդկային ազգի. որովհետեւ արդարութեան և սիրոյ ազնուական զօղիւ իւրաքանչիւր անհատի անայլայելի պարտաւորութիւնն և իւրաւունք ճշդած գծած ըլլալով, նմ միայն կրնայ հարթել ու թեթեւցնել մարդկային բնութեան ընդաքոյս եղող վիճակաց տարբերութենէ յառաջ եկած դժուարութիւններն և զանոնք տանելի ընել: Որոյ վասն եթէ ազգ մը իւր ա-

մենայն բաղձանքն և ո՛ր և է հրապարակական և տոտնին
գործառնութիւնքն ըստ կանոնաց և օրինաց այսր ճշմար-
տապատումն վարդապետութեան յարդարելու ըլլայ, նոս
կը լինի ամենեւին խակ յապահովի, և ամենայն ինչ բարե-
րեքաստիկն՝ բախտիւ կը յաջողի իրեն։ Արդարեւ յայսմ մասին
մեր հետ համաշունչ են և միախորհուրդ Գերմանա-
կան Կայսրութեան Արքազան Տեսուչք, որոց հովուական
եռանդեան ապացոյց են Մեզ՝ գործաւոր և տնանկ ռամկին
բազմաշխատ կենաց ճահաւոր դարման տանելու պայմա-
նաւ անոնց ըրած բազմադիմի մեծագործութիւնք կամ ձեռ-
նարկք։ Այլ որպէս զի, ըստ պահանջման իրաց և ժամա-
նակին, Եկեղեցին կարենայ առատագոյնս և զօրաւորագոյնս
գործել, հարկ է որ միացեալ կամօք և զօրութեամբ՝ չա-
րին դեղ մատուցանելու համար ի կիր առնուին ամենայն
հնարք և հայթայթանք, որք և միշտ կենան նմա ի պատ-
րաստի։ Այս ինքն է՝ նախ քան զամենայն համբերատար և
գործօնեայ փութով պարտ է ձգնիլ որ բարքն ու սովո-
րոյթք ուղղուելով, ժողովուրդք առնին և հրապարակաւ
ըստ օրինաց և օրինակացն Քրիստոսի կենցաղաւարելու
վարժուին. յետոյ պէտք է ջանալ որ յայլեւայլ կարգս քա-
ղաքացեաց յուզուող խնդրոց մէջ արդարութեան ու սիրոյ
սրբազան պատուէրներէն ո՛չ որ հեռանայ, և եմէ կազք և
կոխք եւս յառնելու ըլլան, հովուաց հայրական իշխա-
նութիւնն միջամուտ լինելով բառնայ ի միջոյ. հուսկ յետոյ
հարկ է որ կարօտեալներն աստի կենաց տառապանքներն
համբերութեամբ տանին, և մեծատանց համար ինչքերն
ծառայեն ո՛չ թէ անկարգ ցանկութիւններն հաճեցնելու և
անիրաւութիւն ընելու, այլ մարդասիրապէս ողորմութիւն-
ներ բաշխելու, որովք յերկինս ճոխագոյն և անպակաս եւս
զանձեր կը դիզեն։ Նորին վան մեծամեծ գովութեանց ար-
ժանի կը համարիմք զոր ինչ Գերմանաց բարեպաշտօն ճար-
տարամտութիւնն կը հնարէ, խաղաղասէր գործաւորաց ըստ

պատշաճի գումարման համար դահլիճներ բանալով, երկու սեռին ալ երիտասարդութիւնն պատշաճ և վայելուչ եղանակաւ դաստիարակելու համար ուսումնարաններ և կանացի յարմար խմբավայրեր հաստատելով, աստուածապատուութիւնն յառաջադէմ ընելու համար ընկերութիւններ կազմելով և այլ սոցին նման իրաց ձեռնարկելով: Վասն զի այս բաներս ոչ միայն գործաւորաց կենցաղօգուտ և նոցա ընտանեկան անձուկ իրաց նպաստամատոյց են, այլ նաեւ զանոնք կրօնատէր և ընտիր վարուց տէր կ'ընեն: Արդ կարի ցանկալի կ'ըլլար Մեզ, եթէ Գերմանիոյ Յալիսկոպոսունք իրենց բնածին հաստատամտութեամբ և Կղերին ու հաւատացելոց օգնականութեամբ, ցարդ յիշուած բարենշան իրաց առաջնորդող կրօնական ոգով տոգորեալ, կարենային այս ամենայարմար գործերն ու հաստատութիւններն ընդարձակագոյնս ծառայել, և դեռ նոցին նմաններ ալ յաւելուլ, մանաւանդ այնպիսի տեղեր, որոնք զերքան զայլս կը ծաղկին ճարտարութեամբ և արուեստիւք և ձեռագիտաց յաճախութեամբ կը պայծառանան: Եթէ այս բաներն ըստ մեր բաղձանաց յաջողելու ըլլան, ապաքէն խնդակից պիտի ըլլանք Գերմանիոյ Հովուաց՝ հասարակաց անդորրութեան ըստ կարի խնամ տարած և ճշմարիտ քաղաքակրթութեան ձեռնտու և ջատագով եղած ըլլալուն համար: Սակայն այս տեսակ իրաց մէջ միայն չէ որ եկեղեցին պաշտպան կը հանդիսանայ մարդկութեան. կան դեռ ուրիշ տեսակ տեսակ բաներ, որոնք անոր կենսատու գործունէութիւնը կը պահանջեն: Իւր զլխաւոր և սրբազան պաշտօնն է որ բարբարոս և վայրենի ժողովուրդներն հաւատոյ վարդապետութեամբ հրահանգելով ընտելացնէ, միանգամայն քաղաքակրթական արուեստիւք և ազնուական բարութեւս կրթէ ու ճոխացնէ: Այս փառաւոր պաշտաման վաստակոցը մէջ բազումք կեանքերնին նուիրեցին, և բազումք եւս զայն արեամբ չափ զոհեցին:

Այլ այժմ ի վեր քան զամենայն դարձած են Եկեղեցւոյ խնամներն Ափրիկէի այն բնակչաց եղկելի վիճակին վրայ, որոնք ի գերութիւն վարեալ տուրեւտիկ վաճառաց նման կը ծախուին ու կը գնուին իբր սեփական ստացուած, վաճառականաց ամօթալից շահուն ծառայելով: Այս բանիս վրայ իրչափ հոգ և խնամք ունենալնիս արդէն մեր նամակաց մէջ յայտնեցինք:

Ուստի հիմա Գերմանիոյ Կայսերական կառավարութիւնը յԱփրիկէ իւր պաշտպանութեան ներքեւ գտնուող գաւառներու մէջ կաթողիկէ քարոզիչ քահանայից մուտքն թող տուած ըլլալով, հարկ անհրաժեշտ կը համարիմք Ձեզ և Գերմանիոյ Թեմերուն վերակացու եղող Մեր Մեծարոյ Եղբարց կրկին և կրկին Թախանձանօք յորդոր մատուցանել, որ, փութոյ պնդութեամբ խնդրէք տեսնէք, Թէ՛ Գերմանիոյ Կղերին մէջ, որ հաստատամտութեան, համբերութեան և առաքելաշան եռանդեան մեծապայծառ հաւատիքն յայտնեց, կան արդեօք այնպիսիներ, որ Ափրիկէի այն վշտագնեալ ժողովրդոց մէջ Աւետարանական լոյսը սփռելու համար Աստուծոյ կոչուած ըլլան: Եւ որպէս զի ասոնք հեշտեաւ կարենան հետեւիլ այս աստուածային առաքելութեան, յոյժ կը բաղձանք, որ նախ և առաջ Ձեր և Գերմանական Կայսրութեան միւս Եպիսկոպոսաց հոգաւորութեամբ և հաւատացելոց խնամատարութեամբ և աջակցութեամբ, Ափրիկէի քարոզչութեան համար աշխատողներն միայն կ'ընդունուին: Այսպէս ի սուղ ժամանակի պատրաստ պիտի ըլլայ կարծես ազնիւ մի անկարան, յորմէ ճշմարիտ Որժոյն՝ որ է Քրիստոս, ուսերն կտրուելով և յերկիրն Ափրիկոյ տեղափոխուելով, առատապէս պլտ-

ղաբեր պիտի ըլլան, և բարբարոսութեամբ և մեղաց աղտերով արատաւորեալ խուժուժ ազգաց մէջ Քրիստոսի անոյշ հոտը պիտի աճեն:

Ասոր համար, Գերամեծար Եղբայր, Մեզ կարի հաճոյական բան մ'ըրած կ'ըլլաս, եթէ Մեր այս գրածներն Գերմանական Կայսրութեան միւս Եպիսկոպոսակցացոյ ալ հաղորդելով, ամենքնիդ համախորհուրդ և միազօր փոյթ ի մէջ առնուք և կատարէք որ ինչ թէ Չեր քաղաքացեաց և թէ ողորմելի Ափրիկեցոց նկատմամբ պնդագոյնա Չեզ յանձնարարեցինք:

Եւ քանզի այնչափ աւելի պիտի ըլլայ յաջողութիւն գործոյն որչափ սերտ ըլլայ Չեր համաձայնութիւնն, պաղատանօք կը հայցեմք Աստուծակ որ այդ միաբանութիւնն իւր պաշտպանութեան ներքեւ առնելով, հաշտ տկամբ նայի և օգնէ Չեզ շնորհօք և խորհրդեամբ. և ի նշան երկնածիր ատուածային պարգեւաց, Չեզ և վերոյիշեալ Մեծարոյ Եղբարց և Կղերի և Չեր արժուն տեսչութեան յանձնեալ հաւատացելոց Մեր Առաքելական Օրհնութիւնն մեծաւ սիրով կը շնորհեմք:

Տուեալ ի Հռովմ առ Ս. Պետրոսի, ի 20 աւուր ամսեանն Ապրիլի, յամին 1899. Բաւաւնայապետեան մեռոյ 13:

ԼԵՒՈՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԺԳ.

ՅՈՐԵԼԵԱՆ ԳԵՐ. Զ. ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱԼԻՇԱՆ

Առ Գերապոսիւ

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԼԻՇԱՆ

ԱՅՈՌԱԿԱԼ ՄԵԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՆԵՏԿՈՅ

Ս. ՂԱԶԱՐ. Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

Գերապոսիւ Աթոռակալ վարդապետ ,

Եթէ աշակերտք Ձեր , բարերարեալքն ի Ձէնջ , բարեկամք Ձեր , նաեւ ամենեքեան նոքա , որք կրնն զսանձալին անուն Հայութեան , կա՛մ ուրոյն ուրոյն , եւ կամ խմբովին զիմեն յայտ առնել Գերապատիւ Վարդապետիդ զիզձս շնորհակալու սրտից իւրեանց եւ մաղթանա բարեաց ի Յորեկինի Քաջանայութեան Ձերոյ , ո՛րչափ եւս առաւել պարտիմք Մեք փութալ յայն , որ , թէպէտեւ առանց արժանեաց ինչ Մերոյ , սակայն խորհրդովք վերին Նախախնամութեան , կարգեալ եմք զլուսի հօտին փոքու , այլ ընարկոյ : Եւ արդարեւ՝ եթէ յընթացս յիսուն եւ առաւել եւս ամաց անխոնջ աշխատասիրութեամբ եւ չքնաղ եւ անմահական գործովք Գերապատիւ Վարդապետիդ ճոխացեալ պանծայ տաճարինս մեր Դպրութիւն , եւ յայն սակ իսկ իւրաքանչիւր Հայ պարտի շնորհս ունել Ձեզ յանկեղծ սրտէ , ո՛րչափ առաւել , ասեմք , Մեք յանուն Մեր եւ համօրէն Պատրիարքութեանս եւ Ազգիս պարտիմք փութալ շնորհաւորել Ձեզ զտարեւարձ Յիսնամեայ արդի նաւոր Քաջանայութեան Ձերոյ , որպէս առնեմք իսկ :

Արդ , Գերապատիւ Վարդապետ , խնդրեմք հաճել ընդունել զշնորհաւորութիւնս Մեր եւ Մերոցս համօրէն , մինչ

Հայցեմք ի Տեառնէ շնորհեւ Ձեզ զերկարութիւն ամաց բազմաց՝ Հանդերձ լիութեամբ շնորհաց եւ պարգեւաց իւրոց, զի Դուք էք եւ լիջիք միշտ պարծանք բազմարդիւն Միաբանութեանդ, եւ Համօրէն Թորգոմեան Ազգիս, եւ առանձինն պսակ փառաց Տանն Կիլիկիոյ. եւ որպէս արդիւնաւոր վաստակք Ձեր, այսպէս եւ սիրելի եւ պանծալի Անունդ անմահացի դարուց ի դարս:

Այսպիսի ուխտիւք եւ սերտ սիրով մաղթեմք ի Տեառնէ վասն Ձեր զամենայն ազգ բարօրութեան եւ եմք

Գերապատիւ Վարդապետիդ

Ի Կսրողիկոսաւանէս ի Բերա Կ. Պոլսոյ,
20 Մայիս 1890

Ա. Ղ. Օ. Թ. Ա. Ր. Ա. Ր.

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՊԵՏՐՈՍ Ժ. ԱԶԱՐԵԱՆ

Կ. Պ. Կիլիկիոյ

Հեռագիր

ԳԵՐԵՐԶ. ԱԶԱՐԵԱՆ Կ. - ՊԱՏՐԻԱՐԻՔԻ

ԱՌ. Յ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍՐՔԵԱՆ

Ի ՀՈՌՈՎՄ

ABATE MISKGIAN

ROMA

Collegio Armeno

Domenica prossima essendo giubileo sacerdotale dell' Illustre Padre Ghevont Aliscian gloria ed ornamento della nostra Comunità vogliate recarvi S. Lazzaro per presentare a nome nostro e di tutto il Patriarcato le nostre più cordiali e calorose felicitazioni.

19 Maggio 1890

Patriarca Azarian

Ի ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԱՒՈՒՐ ՏՕՆԻ

ՅՈՒԵԼԻՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԳԵՐ. ՀՕՐ ՂԵՒՈՆԴԻ ԱԼԻՇԱՆ

ԱԹՈՒԱԿԱԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՌԻԽՏԻՆ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

Երանիկ երջանիկ է օրս այս, յորում 'ի մի վայր դու-
մարեալ յայս կղզեակ, խմբեմք 'ի միասին զուրախարար
զտօն յիանաւեայ Քահանայութեան Գեր. Հօրդ: Եւ քանզի
Հասարակաց է ցնծութիւնս եւ Համաշխարհի մեծահանդէս
տօնախմբութիւնս, նմին իրի հաճեցաւ Ամեն. Գերեջ. Պա-
րիսաբն վեր եւ Կաթողիկոս Տառն Կիլիկիոյ Տէր ՍՏԵՓԱՆՈՍ
ՊԵՏՐՈՍ Ժ. ԱԶԱՐԵԱՆ առանձինն պատգամաւորութեամբ
յղել զիս այսր ի վանո Ս. Ղազարու, առ 'ի յայտ առնել բա-
նիւ բերանոյ յանուն իւր եւ Համարէն Պատրիարքութեան
իւրոյ զսրաաբին ջերմ խնդակցութիւնս եւ զբարի բա-
րի մաղթանս առ Գեր. Հայրութիւն Ձեր, զոր եւ անուան-
եալ կոչէ փառք եւ զարդ. Հայկեան տոհմիս, վասն ազ-
գի ազգի բազմաջան եւ արդիւնաշատ աշխատասիրու-
թեանց: Վասն որոյ լիութի հաճութեամբ սրտի կատարելով
զայս բարձր սրաշտօն, որ յանձն լեալ է ինձ, փութամ խառ-
նել միաւորել զեռանդուն իղձս իմ ընդ ջերմաջերմ մաղ-
թանս ամենեցուն, հայցելով 'ի Պարգեւատուէն ամենայն
բարեաց պարգեւել Ձեզ առատապէս, հանդերձ երկայնու-
թեամբ յուր եւ երջանիկ ամաց, զերկնահոս շնորհացն զլի-
ութիւն: Կեցցե'ս հա'պա նոր Քերթողահայրդ ազգիս Հա-
յոց, կեցցե'ս յամայր ամս 'ի փառս Հայաստանեայց Եկե-
ղեցւոյս, եւ 'ի յաւէրժական պարծանս Մխիթարեան Ուխ-
տին Ս. Ղազարու:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Փոխանակ վարչի Հայկազեան Դպրոցին

Հռովմայ

ԱՐՀԻԱՊԱՏՈՒ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՒ ԸՆԴՀ. ԱՐԲԱՅԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ ՎԵՆԵՏԿՈՅ

ԱՌ

ԳԵՐԵՐԶ. ԱԶԱՐԵԱՆ Կ. - ՊԱՏՐԻԱՐԺ

Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Տէր ,

Փութա՛մ, Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Տէր , համա-
ռօտիւս այսու յանդիման առնել Սրբութեանդ զիմ եւ
զՄիաբանիցս ամենեցուն զերախտապարտ չնորհակալիս վասն
մեծի պատուոյն՝ որով հաճեցայք փառաւորել եւ առաւել
եւս պանծացուցանել զՎ. Հ. Ղեւոնդեայ Արիւշան վարդա-
տի մերոյ զհանդէս յիմնամեայ Յորեկինի Քահանայութեան ,
յլելով առ մեզ ի զիմաց Ձերոյ եւ յանուն Սրբութեանդ
զՄեծարգոյ Յովհաննէս վարդապետ Միսքճեան : Բազում
եւ բազմապատիկ են սիրալիր ընծայութիւնք անարգամե-
ծար կարեկցութեան Ձերոյ եւ հայրադուծ գործոյ առ
Ուխտս մեր , որ եւ անջինջ քանդակեալ ի սիրտս մեր եւ ի
յուշի , յորդորամիտս եւս քան զեւս գործեսցեն հաճոյա-
գոյնս եւս ընծայել Բարձրելոյն զվաստակս մեր դուզնա-
քեայս եւ Եկեղեցւոյ սրբոյ , աստուածապարգեւ օրհնու-
թեամբ եւ արժանահայց մաղթանօք Սրբութեանդ :

Ինքնին Վ. Հ. Ղեւոնդ վարդապետ փութացի հա-
տուցանել առանձինն նոստիաւ զհաւաստիս երախտազէտ
մեծարանացն՝ առ այդպիսի սէր եւ գութ Սրբութեանդ
առ ինքն եւ առ լրութիւն Ուխտիս :

Հաճեցի Սրբութիւն Ամենապատիւ Տեսունդ սիրտը-
րար ընդունել զօրինակ մի փառակազմ ի նորատիւ . . . զրոյ ,
զոր առաջին պատեհաւ փութամք հատուցանել առ Ձեզ ,
իրբեւ ի դոյզն նշանակ մեծարանաց Հեղինակին եւ մեր :

Խոնարհ աջահամբուրիւ Միաբանիցս ամենեցուն , եւ
իմովս առանձինն եւ երախտապարտ մեծարանօք մնամ

Ամենապատիւ եւ Գերերջ. Տեսունդ

Խոնարհ ծառայ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ Վ. ԿԻՐԵՂ,
Արքեպիսկոպոս եւ Ընդհ. Արքայ

Վեներսիկ, 28 Մայիս 1890

Պատասխանի

ԳԵՐ. Հ. ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱԼԻՇԱՆ

ԱՌ

ԳԵՐԵՐԶ. ԱԶԱՐԵԱՆ Կ. - ՊԱՏՐԻԱՐԺ

Ամենապատիւ Սրբազան Հայրապետ ,

Ոչ այնքան մաղթանք ընկերաց եւ բարեկամաց՝ 'ի պատեհի յիսնամեկի քահանայութեանս՝ սփոխելն զիս , որքան զգատտ առնելին խորհուրդք տեսչութեանն Աստուծոյ , որ ներեաց անարժանիս զայնքան ամս պաշտել զնա . զնոյն զգացումն յաւելին յիս , նախ՝ օրհնութիւնարեւր Թուղթ-Հոգեւոր Տեառնդ , եւ ապա անակնկալ եւ յանկարծաճաս նուիրակութիւն Արքայ Տեառն Յովնաննու Վարդապետի Միսքճեան 'ի Հռոմայ , որք եւ գրեաթէ՝ ապշեցուցին զիս , ոչ տակաւ եւ զայլս . վասն որոյ եւ իբրեւ տակաւին 'ի զարմացման՝ ոչ կարեմ՝ այլ ինչ՝ լայց յետ Աստուծոյ խոնարհել առաջի Սրբութեանդ . 'ի նմանէ խնդրելով՝ զի շնորհեացէ՝ զՏէրդ ընդ երկայն ամս 'ի գլուխ հովութեան Կաթողիկեայ Հայոցս , խնամատ Հովուակցօքդ եւ համօրէն ուխտիւ Եկեղեցւոյդ , 'ի բարգաւաճանս սորին եւ 'ի հովանաւորութիւն Միաբանից Ուխտիս , եւ 'ի ՁէնՁ՝ զյաւելլում աստուածահաճոյ ազօթից եւ օրհնութեանց . որոց ակնկալու մնամ ,

Ա. Ղազար ,

27 մայիս 1890 .

Ամենապատիւ Սրբառքեանդ

Կ. ծառայ եւ որդի

Հ. ՂԵՒՈՆԴ Մ. ԱԼԻՇԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԻ ՓՈՔՐԻԿ Գ. Ն. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ ՎԻ ՅՈՐԵԼԻՆԷՆ

Մեր արդի մեծ Քերթազօր երբեմն աշակերտեալներէն, աշխատակից Հանդիսիս, Մեծ . Թէրզեան թովմաս Է-
ֆէնտի յղած էր առ նա, Յոբելեանին տաթիւ, իւր կրտսե-
րագոյն զաւկին ձիաւորեալ մի լուսանկարը, որոյ իյեռուստ
զրած էր սրգւոյն բերնէն .

Ո՛ր Հայր հօր իմոյ՝ պարծանք Դու Ազգիս,
Ե՞րբ քո աշակերտ ընկալցիս եւ զիս :

ԱՐՄԱՆ ԹԵՐԶԵԱՆ

Առ որ խնայն պատասխանեց Ալիշան Վարդապետ սի-
րուն պատկերի մը հետ յղելով այս սրտաբուխ երկառոյր .

ԱՆՈՅՇ ԹՈՌՆԱԿ ,

Մի՛ ուշանար, շուտով քեզ որ հասնիս,
Ես համբոյս ծայրն եմ, գուցէ չես գտնեք զիս :

Ն. ՂԵՒՈՆԴ Մ. ԱԼԻՇԱՆ

ՈՒՂԱԵԼԻՔ

Պատկեր	Էջ 14	տող 32	դպրութիւն	է	կարգաւ	մօրուսէ :
»	» 51	» 2	»	»	»	գերկրորդը :
»	» 54	» 23	»	»	»	չգոյութիւնը :

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

ՅՈՎՍԷՓ ՇԷՂԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ ՄԻՔԱՅԷԼ ԷՖ. ԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՏՈՐ Ա. ԵՒ Բ.

Կը վաճառուի ամեն Հայ գրաժամառաց ըով : Մէն մի հատը 5 դրուշ :
Երկու հատուն ի միասին 8 դրուշ :

Կեդրոնատեղին է Նշան Կ. Պէրպէրեանի տպարանն , Կ. ՊՈԼԻՍ Էսկի
Չապրիյէ մասսէսի , թիւ 61 :

Պատկեր տպագրութեան արժեքը կը հաստատուի :
Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է Կ. Պօլսոյ հա-
մար 40 դանեկան , իսկ գաւառաց եւ օտար երկիրներու հա-
մար 50 դանեկան , յորասարի ծախսքը ի միասին հաշուելով :

Իւրաքանչիւր թիւ 3 դանեկան է :

Պատկերի խմբագրատունն է ի Բերա , Եէշիլ փողոց ,
Թիւ 1 , ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :